

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Zpráva z monitoringu města a obce s rozšířenou působností Lipník nad Bečvou

V Olomouci dne 18. 3. 2019

zpracoval Mobilní tým

- 1 -

Projekt „Podpora plánování sociálních služeb a sociální práce na území Olomouckého kraje v návaznosti na zvyšování jejich dostupnosti a kvality“, reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_007/0005690, je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky v rámci Operačního programu Zaměstnanost.

Obsah

Úvod.....	3
1.1 Popis ORP.....	3
2 Metodologie výzkumu.....	5
2.1 Cílové skupiny monitoringu, cíle monitoringu a výzkumné otázky.....	5
2.2 Metody sběru dat	7
2.2.1 Analýza dokumentů.....	7
2.2.2 Kvalitativní hloubkové rozhovory.....	7
2.2.3 Rozhovory v terénu	8
2.2.4 Depistáž.....	8
2.2.5 Výzkumný tým	8
3 Bydlení	10
3.1 Městský bytový fond	10
3.2 Sociálně vyloučené lokality, bytová lichva	11
4 Zaměstnanost.....	14
5 Potřeby monitorovaných cílových skupin a dostupné služby	17
5.1 Osoby v obtížné životní (sociální) situaci	17
5.1.1 Osoby bez přístřeší a ohrožené ztrátou bydlení.....	17
5.1.2 Zadlužení.....	18
5.1.3 Riziková mládež.....	20
5.1.4 Rizikovní uživatelé návykových látek	21
5.2 Osoby se zdravotním postižením.....	23
5.2.1 Osoby s pohybovým nebo smyslovým handicapem	23
5.2.2 Osoby s mentálním postižením	24
5.3 Osoby s chronickým duševním onemocněním a osoby v krizi	26
5.4 Cizinci.....	27
Shrnutí.....	28
Literatura.....	30

Úvod

Monitoring ORP Lipník nad Bečvou probíhal v rámci zakázky „Mobilní tým jako nástroj rozvoje procesů sociálního začleňování“, která je součástí projektu „Podpora plánování sociálních služeb a sociální práce na území Olomouckého kraje“. V rámci zakázky bude Mobilní tým postupně monitorovat potřeby cílových skupin ve všech ORP Olomouckého kraje, doba trvání zakázky je necelé dva roky (1. 4. 2018 – 31. 12. 2019).

V rámci této zakázky nepřistupujeme k psaní zprávy jen popisně, ale analytickým způsobem. Cílem tohoto přístupu je popis potenciálních slabých míst sítě sociálních služeb a přístupu k monitorovaným cílovým skupinám. Tento postup může vyznívat nevděčně vůči systémovým aktérům, právě z důvodu akcentování limitů, nikoliv pouze pozitivních faktorů. Výsledek zprávy proto může vyznívat kriticky, což ale není cílem monitoringu.

Vedlejší ambicí monitorovací zprávy je pokusit se čtenáři zprostředkovat plastičtější obraz života lidí z cílových skupin a sumarizovat jejich potřeby. V textu však nabízíme také perspektivu „druhé strany“, tedy institucí a organizací, které s nimi pracují. Dále v rámci možností, daných omezenou časovou dotací, a přitom velkým rozsahem dílčích témat výzkumu, usilujeme o to komentovat stávající nastavení sociálních služeb a nabídnout návrhy pro jejich zefektivnění či rozšíření do budoucna.

Monitoringem se snažíme přiblížit čtenáři sociální realitu tak, aby mohl svůj pohled rozšířit. Zejména fakt, že „kontroverzní cílové skupiny“ zdaleka nejsou homogenní, a pokud k nim tak budeme nadále přistupovat, budeme problémy prohlubovat.

1.1 Popis ORP

Územně nevelké ORP je situováno v jihovýchodní části Olomouckého kraje a při hranici s krajem Zlínským. Sousedy jsou ORP Olomouc, Hranice, Přerov a ORP Holešov Zlínského kraje. Obvod má velmi dobré dopravní postavení se sousedními ORP i s krajským městem Olomouc, prochází jím nejdůležitější moravské komunikace ve směru na Ostravu i Brno.

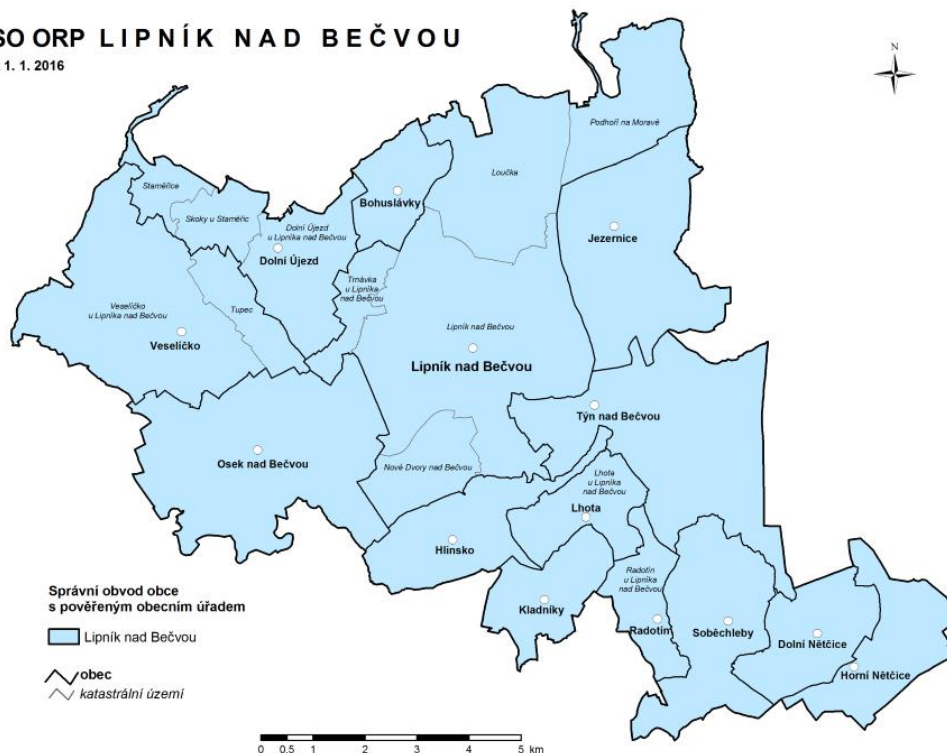
Správní obvod Lipník nad Bečvou tvoří celkem 14 obcí: Bohuslávky, Dolní Nětčice, Dolní Újezd, Hlinsko, Horní Nětčice, Jezernice, Kladníky, Lhota, Lipník nad Bečvou, Osek nad Bečvou, Radotín, Soběchleby, Týn nad Bečvou, Veselíčko. Přirozeným centrem služeb a občanské vybavenosti je Lipník nad Bečvou, který má také jako jediný status města a vykonává agendu obce s pověřeným obecním úřadem. Z hlediska spádovosti, vyplývající z historického vývoje území a vybavenosti obcí, lze říci, že dalšími přirozenými centry jsou také Soběchleby, Osek nad Bečvou a Dolní Újezd.

I přes nepřetržitý vývoj a řadu změn si ORP zachovalo typický venkovský charakter.¹ Z dlouhodobého hlediska lze ORP Lipník nad Bečvou hodnotit jako stabilní region, který kopíruje celostátní demografické a socioekonomické trendy. Počet obyvatel se drží okolo 15 400 obyvatel, z toho cca 8 100 obyvatel žije přímo v Lipníku nad Bečvou.

SO ORP LIPNÍK NAD BEČVOU

k 1. 1. 2016

¹http://www.smocr.cz/obcesobe-docs/Lipn%C3%ADk%20nad%20Be%C4%8Dvou/SD_Lipn%C3%ADk%20nad%20Be%C4%8Dvou.pdf

2 Metodologie výzkumu

Níže čtenáři více popíšeme cíle a metody, které jsme při monitoringu využívali.

2.1 Cílové skupiny monitoringu, cíle monitoringu a výzkumné otázky

Cílem monitoringu je zmapovat potřeby vybraných cílových skupin v rámci celého Olomouckého kraje. Zadavatelem je Olomoucký kraj, sekundárními příjemci zprávy pak systémoví aktéři v oblasti sociálních služeb v daném ORP (mezi nimi především Odbor sociálních věcí a zdravotnictví Lipník nad Bečvou).

Monitorujeme tyto cílové skupiny:

- Osoby v obtížné životní (sociální) situaci
 - Osoby bez přístřeší a osoby ohrožené ztrátou bydlení
 - Zadlužení
 - Rizikovní uživatelé návykových látek
 - Riziková mládež
- Osoby se zdravotním postižením
 - Osoby s pohybovým nebo smyslovým omezením
 - Osoby s mentálním onemocněním
- Osoby s chronickým duševním onemocněním
- Cizinci

Ve vztahu k těmto skupinám chceme zodpovědět tyto výzkumné otázky:

- Jaké problémy či potřeby, týkající se daných cílových skupin, jsme schopni identifikovat?
- Jaký pohled mají oslovení respondenti na problematiku cílových skupin? Jak ji znají?
- Jaké všechny podoby tyto potřeby/problémy mají? Jaké jsou příčiny těchto problémů?
- Jak se potřeby/problémy řeší, jaké služby jsou k jejich řešení dostupné?
- Jaké jsou limity stávajícího řešení? Z čeho tyto limity plynou? Jaké jsou důvody, že na danou službu někdo nedosáhne? Co brání na tato omezení reagovat?
- Jak by se identifikované potřeby/problémy měly ideálně řešit do budoucna? Jaké služby by měly být dostupné? Jak by se měly upravit ty stávající?

K naplnění cílů monitoringu jsme při rozhovorech s institucemi používali tyto otázky:

Jak pracujeme se stávajícími klienty?

- Jaká je jejich znalost cílové skupiny (dále také jako CS)?
- Jaký postoj k CS zaujímají organizace, se kterými je vedený rozhovor?
- Jakou filozofii – na bázi znalosti vlastností lidí z CS – práce s touto skupinou navrhuje?
- Existují nějaké „slepé skvrny“ v pohledu na CS (tj. můžeme v něčem rozšířit či upřesnit jejich vnímání vlastností lidí z CS? Překročit stereotyp v pohledu na CS)
- Vyhovuje nabídka služeb všem?
- Pokud mají výhrady, tak jaké?
- Existují nějaké bariéry na straně klientů?
- Existují nějaké bariéry na úrovni spolupráce v rámci KPSS?

Dostane se na všechny, o kterých víme? (kapacita služeb)

- Jak zjišťujeme, kolik jich je?
- A kolik jich tedy je?
- Pokud se na některé nedostane, tak proč?
- Jakou službu a v jaké podobě by potřebovali?

Jsou nějakí lidé z CS, o kterých nevíme?

- Kolik lidí z CS není bráno v potaz?
- Proč se o nich neví?
- Jaké potřeby mají?
- Jaké služby by potřebovali?
- Proč nemohou nebo nechtějí využívat stávající služby?

Jak je patrné z výše uvedených otázek, nesměřujeme k celkovému, podrobnému popisu dostupných sociálních služeb, ale zaměřujeme se specificky na „slepá místa“ stávajícího systému, což je samozřejmě poněkud nevděčné vůči systémovým aktérům, protože akcentujeme limity a uvádíme „návrhy opatření“, ve kterých navrhuje, jak je možné situaci do budoucna zlepšit.

Konkrétní zaměření monitoringu v jednotlivých ORP vychází z průběžně identifikovaných nejzásadnějších zjištění – v případě ORP Lipník nad Bečvou jsme tato zjištění ve zprávě směřovali zejména na témata týkající se samotného města Lipník nad Bečvou.

2.2 Metody sběru dat

V rámci přípravy monitoringu jsme nejdříve analyzovali již dostupné dokumenty a vytvořili seznam stěžejních respondentů, se kterými proběhly monitorovací rozhovory. V terénu jsme poté oslovovali i místní obyvatele a členy jednotlivých cílových skupin. Na základě přepisů rozhovorů jak s institucemi, tak s respondenty na ulici vznikala tato zpráva.

2.2.1 Analýza dokumentů

Využívali jsme tzv. *desk research* přístup. To znamená, že jsme analyzovali již existující zdroje informací – odborné publikace, zprávy z médií, výstupy z výzkumných projektů, formální i neformální dokumenty, výroční zprávy atp.

Pro monitoring OPR Lipník nad Bečvou pro nás byly stěžejní především tyto zdroje:

- Strategie území správního obvodu ORP Lipník nad Bečvou v oblasti předškolní výchovy a základního školství, sociálních služeb, odpadového hospodářství a podpory zaměstnanosti a podnikání
- Situační analýza – ORP Lipník nad Bečvou
- Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb a služeb navazujících na Lipensku pro roky 2017–2019

2.2.2 Kvalitativní hloubkové rozhovory

Stěžejní metodou sběru dat byly hloubkové kvalitativní rozhovory, vedené dle předem nachystaného seznamu okruhů.

Respondenti byli rekrutováni zejména z institucí a organizací, které s nimi pracují. Pro každý typ informanta byla struktura rozhovoru modifikována a upravena dle specifík jeho zkušeností s danou agendou.

Oslovené instituce a organizace

- KAPPA-HELP, z. s.
- Úřad práce, kontaktní pracoviště Lipník nad Bečvou
- Odbor správy majetku
- Odbor sociálních věcí a zdravotnictví Lipník nad Bečvou
- Člověk v tísni, o.p.s., kancelář Přerov
- Sociální služby Lipník nad Bečvou, příspěvková organizace
- Policie České republiky
- ELIM Hranice o. p . s.
- Městská policie Lipník nad Bečvou
- Místostarosta Lipníku nad Bečvou

- Centrum na podporu integrace cizinců – Olomoucký kraj
- Jdeme autistům naproti z. s.
- Mana, o. p. s.
- Ministerstvo zdravotnictví, Koordinátor reformy psychiatrické péče
- Pamatováček, o. p. s.
- SOZE, z. s.
- Společnost Parkinson, z. s.
- TyfloCentrum Olomouc, o. p. s.

2.2.3 Rozhovory v terénu

Mimo výše uvedené instituce a organizace proběhly dále rozhovory s respondenty přímo v terénu.

Jednalo se jak o zástupce jednotlivých cílových skupin, tak i o další osoby, kterých se problematika dotýká: např. tedy osoby pečující, sousedy sociálně vyloučených lokalit a též náhodně vybrané osoby na ulici či v jejich přirozeném prostředí.

2.2.4 Depistáž

Depistáž je aktivní vyhledávání a kontaktování potenciálních uživatelů sociální služby. Kontakt s lidmi z cílových skupin může být navázán několika způsoby:

- přímým aktivním oslovením jednotlivce či skupiny v terénu
- využitím zprostředkování přes třetí osobu, např. jiného uživatele služby, rodinného příslušníka, autoritu v lokalitě, terénního sociálního pracovníka atp.
- cíleným zapojením se do tematických diskuzí na internetu

Mobilní tým v rámci monitoringu v této zakázce nerealizuje aktivní depistáž. Může se ale stát, že zejména v lokalitách, kde chybí síť sociálních služeb, při monitoringu narazí na zájemce o sociální službu. V tomto případě pracovníci MT základní depistáž realizují a poté případnému zájemci o službu zprostředkují kontakt na vhodnou sociální nebo návaznou službu.

2.2.5 Výzkumný tým

Na projektu se podíleli členové Mobilního týmu, tedy samostatné výzkumné sekce v rámci olomoucké pobočky Programů sociální integrace organizace Člověk v tísní, o.p.s.

V některých sledovaných lokalitách Člověk v tísní, o.p.s., rovněž působí v oblasti sociální práce (např. i ORP Lipník nad Bečvou). Zabývá se zejména prací s cílovou skupinou osob v obtížné životní (sociální) situaci. V tomto smyslu tedy musíme deklarovat možný střet zájmů. Tedy, že Mobilní tým situaci monitoruje a současně v ní naši kolegové poskytují sociální služby a jsou jedni z aktérů na poli sociálních služeb.

Rizika střetu zájmů jsme si vědomi. Stojíme si ale za tím, že náš popis sociální reality je ve vztahu k jednotlivým organizacím korektní. A to i proto, že centrem našeho zájmu není posuzování či hodnocení činnosti jednotlivých organizací, ale mapování potřeb cílových skupin, podoby a kapacity dostupných služeb (tak, jak ji prezentují oslovené instituce a organizace). Pokud přidáváme hodnotící hledisko, tak spíše v pohledu na celkové a dlouhodobé nastavení systému sociální politiky.

Na výzkumu se podíleli tito členové Mobilního týmu:

Řezníček Jan (vedoucí Mobilního týmu)

Pospíšilík Jan (výzkumný pracovník)

Křištof Roman (výzkumný pracovník)

Schönová Dagmar (výzkumná pracovnice)

Kopecká Markéta (výzkumná pracovnice)

Hilscher Zdenka (výzkumná pracovnice)

Láš Michal (odborný garant Mobilního týmu)

3 Bydlení

Situace v oblasti bydlení pro sledované cílové skupiny v České republice se odvíjí od několika trendů. Mezi ty nejpalčivější patří nedostatek komerčního i obecního bydlení, finanční (ne)dostupnost, bytová lichva a existence sociálně vyloučených lokalit. Ve sledovaném ORP se projevují všechny tyto fenomény, především však bytová lichva, kterou lze částečně chápat jako reakci na nekoncepční řešení městského bytového fondu. Lipnický bytový fond nedostatečně reaguje na potřeby některých cílových skupin, především například osobám v obtížné životní (sociální) situaci nenabízí adekvátní bydlení.

3.1 Městský bytový fond

Městský bytový fond, jehož provoz je součástí agendy Odboru správy majetku MÚ, čítá 358 bytů. Ty jsou rozděleny do dvou kategorií na základě jejich kvality a způsobu vytápění (byty bez centrálního vytápění jsou vedeny jako byty snížené kategorie). Systém jejich přidělování spočívá v tom, že město vyhláší informaci o uvolněném bytě a za pomoci bodového systému poté vybírá ze zájemců, jejichž počet se pohybuje mezi 10–40, jiný relevantní respondent uvedl počet 40–50. Podmínky pro přidělení bytu jsou dostupné na stránkách MÚ. Podle nich se zohledňuje trvalé bydliště v Lipníku, zaměstnání, nezletilé děti atd. Žadatel nesmí být vůči městu dlužníkem, dle slov zástupců MÚ je však možné nastavit splátkový kalendář. Zástupce města v rozhovoru uvedl, že se při výběru mezi žadateli soustředí na mladé páry, chápou tak byty jako startovací a také jako nástroj k udržení mladých lidí ve městě. S nájemníky je poté uzavírána smlouva na jeden rok a prodlužována, pokud neporušují žádná z nastavených pravidel. Kauce je nastavena na výši tří měsíčních nájmů. Pracovníci odboru správy majetku aktivně pracují s potenciálními dlužníky, mají nastavený systém upozornění a sankčních opatření, která mají předcházet ukončení smlouvy z důvodu dluhu na nájmu.

Byty jsou rozmístěné po celém městě, od bytových domů na náměstí přes samostatné domky až po panelový dům na sídlišti. Krizový byt město nemá, nevlastní ani byty vedeny jako „sociální“, disponuje sedmi bezbariérovými byty. Bezbariérové byty jsou plně obsazeny, zástupci MÚ uvádějí, že žadatele nevidují, ale naopak, že je problém prázdný bezbariérový byt obsadit v případě, že se uvolní.

Zástupci města vnímají současný stav jako nedostatečný, především kapacitu fondu, tedy počet bytových jednotek, který v souvislosti s takřka nulovou komerční výstavbou neodpovídá poptávce.

„Zde má každý problém sehnat byt. Pokud se vám na jeden byt přihlásí 50 lidí, tak máte vždy s tím problémem. (...) Problém s tou dostupností je velký, lidé se odstěhovávají, protože neseženou zde bydlení.“

Oslovený zástupce města uvedl, že vedení města má v úmyslu bytový fond rozšířit. Vytipovány jsou dvě stávající budovy, v plánu je i postavit zcela nový objekt „na zelené louce“. Předběžné termíny realizace však v této chvíli nejsou známy.

Dílčí téma, které jsme v rozhovorech zaznamenali, byla etnická diskriminace v souvislosti s přidělováním městských bytů. Rozhodovací procesy bytové komise jsou některými respondenty vnímány jako netransparentní.

„Jsme podávali návrh o městský byt. A její partner je Rom, takže když píšeme tu žádost, tak o něm tam nesmí být žádná zmínka, aby kvůli tomu ten byt mohli dostat.“

Diskriminace, nejenom etnická, se pojí také s komerčním bydlením v Lipníku, což ilustrují nabídky bytů realitních kanceláří dohledatelných na internetu. Jedna ze tří nabídek bytů, které byly v dané chvíli inzerovány, uvádí, že „byt je vhodný pro mladý pár nebo rodinu s 1 dítětem, české národnosti, pracující a bez exekucí“.²

3.2 Sociálně vyloučené lokality, bytová lichva

Sociálně vyloučené lokality (dále také jako SVL) jsou definovány jako místa, která naplňují více z těchto znaků najednou:

- špatná dopravní dostupnost
- nevyhovující bytový fond
- nedostatečná občanská vybavenost
- vyšší míra kriminality
- špatná pověst lokality
- početnější koncentrace osob nebo rodin v obtížné životní (sociální) situaci

Jako SVL si tedy za určitých podmínek můžeme představit jak dům s nájemními byty či ubytovnu, tak i samostatný domek v menší obci. V Lipníku nad Bečvou má s existencí SVL úzkou souvislost fenomén nazývaný jako bytová lichva.

MT chápe bytovou lichvu jako zneužití mezery v zákoně o hmotné nouzi a státní sociální podpoře, kdy soukromník nebo firma kupuje nemovitosti (třeba i ve špatném technickém stavu), které mají z různých důvodů nízkou prodejní cenu. Ty posléze pronajímá osobám ohroženým ztrátou bydlení za neodpovídající nadhodnocené nájemné. Tito „obchodníci s chudobou“ se úmyslně zaměřují na osoby nebo celé rodiny na sociálních dávkách anebo na Romy, kteří kvůli diskriminaci velmi obtížně hledají běžné komerční bydlení. Využívají tak toho, že tito lidé většinou nemají na výběr – potřebují bydlet. Nájemné neodpovídá stavu nemovitosti a podmínkám

² dostupné k datu 6. 3. 2019 z: <https://www.sreality.cz/detail/pronajem/byt/1+1/lipnik-nad-becvou-cast-obce-lipnik-nad-becvou-i-mesto-ulice-osecka/2394267228#img=0&fullscreen=false>

k bydlení. Bytový lichvář spoléhá na to, že lidem na sociálních dávkách část nájemného proplatí sociální dávky.

Tito „nekorrektní“ ubytovatelé sice poskytují bydlení lidem, kteří často nemají vzhledem k limitům na trhu s bydlením jiné možnosti, přináší to však mnohé problémy. Lidé především nebydlí v důstojném prostředí, bydlení je jen dočasné, tzn. že dochází k nucené migraci a v obcích se často ocitají problémoví lidé bez vazeb k místu bydliště. Starostové také popisují, že větší počet osob v obtížné životní (sociální) situaci nebo domů využívaných k bytové lichvě snižuje ceny ostatních nemovitostí v obci.

Město Lipník nad Bečvou prošlo v posledních letech výraznou proměnou, kdy zanikly³ dvě rozsáhlé SVL, zaznamenány také v mapě sociálně vyloučených lokalit z roku 2015. Nyní se výskyt SVL v ORP odvíjí od existence bytové lichvy v lokalitě.⁴ Nezaznamenali jsme zde rozsáhlé lokality, jak je známe například v Přerově v podobě celých ulic nebo velkokapacitních ubytoven, jako nevelké SVL lze však vnímat soukromé domy v centru města, kde podmínky k bydlení a výše nájmu odpovídá právě popsanému fenoménu.

Je nutné poznamenat, že v rozhovorech docházelo k odlišnému užívání pojmů označujících ubytovací zařízení. Některé objekty jsou běžně označovány jako ubytovna, ačkoliv jde o domy s jednotlivými bytovými jednotkami, které charakterem bydlení a provozem v objektu neodpovídají charakteru ubytoven. Byli jsme také například upozorněni na domnělou ubytovnu, jejíž existenci jsme po monitoringu nepotvrdili.

Jako sociálně vyloučené lokality respondenti konkrétně určili ulice 28. října, Lozertovu a Starou v historickém centru města a o něco vzdálenější Mánesovu u autobusového nádraží. Jde o domy v původní zástavbě, které si žádají kompletní rekonstrukci. Jejich technický stav je nedostatečný, majitelé opravy nerealizují, pravděpodobně také v souvislosti s tím, že se nachází v památkové zóně. V domě v ulici Mánesova jsou některé byty v soukromém vlastnictví, většina je však pronajímána, a to za neadekvátní sumy. Sociální pracovníci působící ve městě potvrdili, že tento jev, kdy jejich klienti platí neúměrně vysokou částku za nájem (např. 14 000 nájem, 3 000 záloha na energie za byt 2 + 1)⁵ a nachází se v určité pasti, protože mají mizivou šanci najít v Lipníku jiné bydlení, je velmi častý.

Zástupci města bytovou lichvu reflektují a vnímají ji jako závažný, systémový problém, který vlastními silami dokáží jen velmi těžko řešit. V rozhovoru zaznělo, že uvažují o zavedení tzv. bezdoplatkové zóny, tedy opatření obecné povahy, v centru města.

³ Šlo o komerční ubytovnu, která ukončila provoz, a dále městské bytové domy, odkud byli jejich obyvatelé z důvodu nevyhovujícího technického stavu postupně vystěhováni a domy zdemolovány.

⁴ Možnosti rozvoje bytové lichvy a tím i vzniku nových SVL zapříčiňuje bytová nouze Osob v obtížné životní (sociální) situaci, diskriminace na trhu s bydlením. Viz popis fenoménu bytové lichvy v úvodu podkapitoly.

⁵ Z webových stránek realitních kanceláří uvádíme pro srovnání např. nový prostorný byt 1 + 1 za cenu 8 000 + energie.

„Ten problém je obrovský... to jako bez debat. Ale to je problém státu. Jako jestli stát není schopný říct, a dost, dám vám výši tržního nájmu takovou a makovou.“

Je také nutno poznamenat, že někteří respondenti jako SVL označili i azylové zařízení společnosti ELIM. Nachází se totiž na samotném okraji města, v těsné blízkosti továren, a tak dochází k určitému prostorovému vyloučení skupiny osob v obtížné životní (sociální) situaci.

„Jsou rádi (pozn. zástupci města), že tam azylák mají, že je mají kam umístit, že je nemají v tom městě.“

Bytová lichva a existence SVL v obcích ORP ve větší míře zaznamenány nebyly, výsledky práce v terénu potvrzují také respondenti.

Návrhy opatření:

Aktivní práce s městským bytovým fondem, komunikace s „bytovými lichváři“

Z monitoringu vyplynula potřeba věnovat v daném regionu větší pozornost oblasti bydlení. V městském bytovém fondu by dle našeho názoru měly existovat dostupné byty určené pro ohrožené seniory, osoby se zdravotním či duševním onemocněním, sociálně vyloučené rodiny, krizové byty atd. S těmito typy bytů by pak mělo souviset další opatření jako je např. doprovodný sociální program. Navrhujeme tedy nastavit komplexní koncepci městského bydlení.⁶ Počet bytů by zároveň mohl být navýšen za pomoci některého z dotačních titulů, k čemuž již město určité kroky podniklo.

K problému bytové lichvy nejsme kompetentní se vyjádřit, protože jde o hlubší strukturální problém. Zavedení opatření obecné povahy v centru města však nevnímáme jako dobré řešení. Podmínkou k jeho zavedení je prokázaná zvýšená kriminalita v souvislosti s osobami, které lokalitu obývají. Zástupci policie to však nepotvrzují. Navrhujeme s majiteli bytových domů v centru města vyjednávat či je přimět ke změnám ve spolupráci se stavebním úřadem. A současným nájemníkům zároveň nabídnout adekvátní bydlení prostřednictvím městského bytového fondu, kde by neplatili vysoké částky za nedůstojné bydlení.

⁶ Jako příklad úspěšného projektu uvádíme Rapid Re-housing Brno, dostupné např. z: <https://hf.socialnibydeni.org/rapid-re-housing-brno>

4 Zaměstnanost

Zaměstnanost v celém Olomouckém kraji byla na konci měsíce ledna 2019 3,5 %, v samotném Lipníku nad Bečvou potom 3,9 %. V celém ORP byla nejvyšší nezaměstnanost v obcích Hlinsko (6 %) a Horní Nětčice (5,7 %).

Pracovníci lipnického úřadu práce (dále také jako ÚP) uvedli, a statistiky to potvrzují, že nezaměstnanost v ORP dlouhodobě klesá. Pravděpodobnými příčinami jsou jednak napojení na železnici i dálnici, a dále existence průmyslových zón v Lipníku a také v sousedním městě Hranice. Zástupci ÚP uvádějí, že nabídka volných pracovních míst je dostatečná také pro osoby se zdravotním omezením a že v evidenci zůstávají pouze ti, kteří fakticky práci nehledají.

Významní zaměstnavatelé sídlí zejména v průmyslové zóně CTPark. Pracovní příležitosti pro cílovou skupinu osob obtížně zaměstnatelných je místní pekárna, zahradnictví, a především technické služby. Respondenti uvádějí, že početná skupina obyvatel Lipníka za práci dojíždí, a to především do sousedních Hranic, kde se nachází průmyslová zóna téhož jména, tedy CTPark. Dále jsou to Olomouc a Ostrava.

Přes relativně dostupné pracovní nabídky byly některými respondenty určeny skupiny osob znevýhodněných na běžném pracovním trhu v ORP. Jedná se zejména o osoby se zdravotním postižením, pro které sice v Lipníku existují pracovní nabídky, je pro ně však stále komplikované vhodnou práci najít. Dále jsou to osoby bez pracovních návyků a s nízkou motivací vyhledávat stále zaměstnání (mezi tuto skupinu můžeme zařadit např. osoby bez domova a zadlužené).

„V roce 2019 má zaměstnání kdokoliv, kdo se chce nechat zaměstnat nebo kdo je zdravý. Ten limit, že nechci, nebo zdravotní, zde je, ale spíš je problém opačný, že ty společnosti nemají koho nabírat.“

V rozhovorech byla zmiňována také diskriminace jakožto závažný negativní faktor při snaze získat zaměstnání. Těmto překážkám čelí především Romové a ženy s větším počtem dětí. Důležité je také zamýšlet se nad tím, jak reálný výkon práce vypadá. Sociální pracovníci, kteří se s lipnickými klienty zabývají tématem hledání zaměstnání, uvádějí, že jde často o podřadnou práci v nedůstojných podmínkách, která navíc není optimálně ohodnocena.

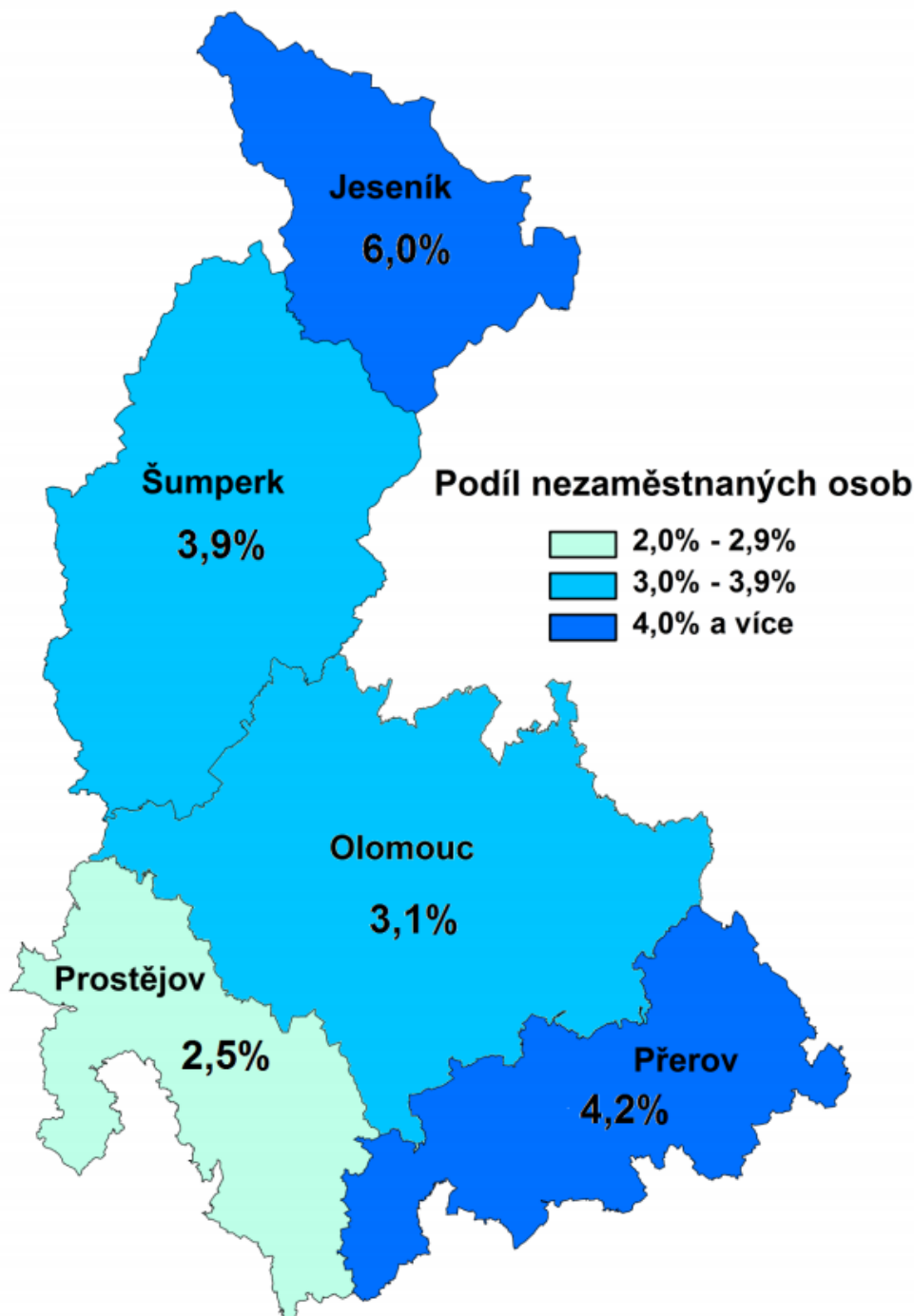
„Kdo chce pracovat, tak už pracuje. Samozřejmě ne v ideálních podmínkách nebo v ideální práci.“

Zaznamenali jsme také téma nelegálního zaměstnávání, tradičně především v letní sezóně na stavbách apod. „Práce na černo“ je z naší zkušenosti často spojena

s problémem předlužení. Osoby potýkající se s dluhy se tak vyhýbají srážkám ze mzdy, ke kterým automaticky při uzavření pracovní smlouvy dochází.⁷

3. MAPA - Podíl nezaměstnaných osob v okresech Olomouckého kraje

⁷ V odborné literatuře např. Jakoubek, Hirt: „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení, kap. Práce na černo jako adaptace na sociální vyloučení. 2006.

Stav k 31. 1. 2019					
POÚ	Obec název	Počet 15-64	Počet UoZ	DOS UoZ	PNO
Lipník nad Bečvou	Lipník nad Bečvou	5 334	264	228	4,3%
Lipník nad Bečvou	Osek nad Bečvou	841	34	34	4,0%
Lipník nad Bečvou	Radotín	136	3	3	2,2%
Lipník nad Bečvou	Soběchleby	415	14	12	2,9%
Lipník nad Bečvou	Týn nad Bečvou	551	24	20	3,6%
Lipník nad Bečvou	Veselíčko	595	20	19	3,2%
Lipník nad Bečvou		10 073	443	396	3,9%
Litovel	Bílá Lhota	724	11	11	1,5%
Litovel	Bílsko	137	2	2	1,5%
Litovel	Bouzov	1 016	25	24	2,4%
Litovel	Červenka	920	18	14	1,5%
Litovel	Dubčany	152	7	5	3,3%
Litovel	Haňovice	307	6	6	2,0%
Litovel	Cholina	469	12	10	2,1%
Litovel	Litovel	6 356	132	122	1,9%
Litovel	Loučka	131	6	6	4,6%
Litovel	Luká	535	12	11	2,1%
Litovel	Měrotín	171	2	2	1,2%
Litovel	Mladeč	498	18	17	3,4%
Litovel	Náklo	953	23	19	2,0%

Vysvětlivky k tabulce nezaměstnanosti podle pověřených obecních úřadů:

Počet 15–64 – počet obyvatel ve věku 15–64 let

Počet UoZ – celkový počet uchazečů o zaměstnání s bydlištěm v dané obci na konci sledovaného měsíce

DOS UoZ – počet dosažitelných uchazečů ve věku 15–64 let na konci sledovaného měsíce

PNO – podíl nezaměstnaných osob

5 Potřeby monitorovaných cílových skupin a dostupné služby

U všech popisovaných CS nejprve vyjmenováváme, jaké sociální služby jsou jim v dané lokalitě dostupné. Poté se věnujeme podrobnějšímu popisu jak cílové skupiny, tak nesnáží, s kterými se potýkají.

U většiny monitorovaných cílových skupin (dále jako CS) jsme zaznamenali limitované možnosti při obstarání důstojného a finančně dostupného bydlení. Nutno dodat, že situace špatně dostupného bydlení kopíruje celorepublikový trend.

5.1 Osoby v obtížné životní (sociální) situaci

Celé této skupině se podle katalogu sociálních služeb Olomouckého kraje⁸ věnují tyto instituce a organizace:

Odbor sociálních věcí Lipník nad Bečvou, Člověk v tísni, o.p.s. – kancelář Přerov, ELIM Hranice o. p. s., Charita Hranice o.p.s., KAPPA – HELP, Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Fénix, SOS dětské vesničky, z. s.

Do této cílové skupiny řadíme zejména osoby bez přístřeší a ohrožené ztrátou bydlení, zadlužené, rizikové uživatele návykových látek a rizikovou mládež.

Členy této cílové skupiny Mobilní tým zaznamenal ve městě Lipník nad Bečvou. V okolních obcích monitoring MT nezaznamenal vyšší počty této CS.

5.1.1 Osoby bez přístřeší a ohrožené ztrátou bydlení

Této cílové skupině se v ORP Lipník nad Bečvou věnuje společnost ELIM s azylovými zařízeními a Charita Hranice středisko Lipník nad Bečvou s šatníkem.

Vycházíme z definice bezdomovectví v Konceptu prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020. Jde o „souhrnné označení pro různorodou populační skupinu zahrnující jak viditelné bezdomovce, tj. osoby, které spí venku (bez střechy), tak osoby, které v důsledku nemožnosti zajistit si jiné bydlení žijí v ubytovacích zařízeních pro bezdomovce, dále osoby, jejichž bydlení je nejisté, a také osoby, které žijí v podmínkách, které neodpovídají minimálním standardům bydlení v daném kulturním a sociálním prostředí.“ (Koncepte prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020, 2013, s. 8)

Pro sledované ORP platí, že pokud bychom se věnovali této cílové skupině v celé šíři, jak ji Koncepte popisuje, došli bychom k závěru, že do ní můžeme zařadit až desítky osob. Respondenti potvrdili, že takové osoby v Lipníku zaznamenávají, přespávají u příbuzných, známých, v „neoficiálním“ bydlení beze smluv.

Pokud se zaměříme na tzv. „viditelné bezdomovce“⁹, tedy na ty, kteří spí venku, popř. na squatu, a které veřejnost vnímá jako největší problém, musíme konstatovat,

⁸ Dostupnému na <https://kissos.kr-olomoucky.cz/katalog/vyhledavani.aspx> k datu 7. 3. 2019

že se v monitorované lokalitě nevyskytují. V tomto se názor respondentů shoduje s výsledky našeho pozorování.

„Samozřejmě je tu skryté bezdomovectví, ale oficiálně tu bezdomovce nemáme.“

Sociální služby pro skupinu osob ohrožených ztrátou bydlení zde poskytuje hranická společnost ELIM. Ta cca tři roky využívá dvě budovy města k provozu azylového domu pro rodiny i jednotlivce (také jako AD). Jedná se o stavby vybudované v roce 1997 v souvislosti s povodněmi, jsou situovány na periferii města u hlavní silnice. S městem kromě správy objektů dochází k úzké spolupráci. Zástupci města sice nejsou součástí komise, která vyhodnocuje žádosti o umístění, město se k nim však jako hlavní donor zařízení vyjadřuje, respektive jak uvedl zástupce ELIM, požadavky města jsou upřednostňovány.

Kromě azylového zařízení ELIM provozuje dva byty v centru města, které jsou součástí systému dostupného bydlení. Jsou zde tedy umisťováni úspěšní klienti z AD. ELIM také část klientů zaměstnává v provozu své organizace.

Dalším aktérem na poli péče o tuto cílovou skupinou je Charita Hranice středisko Lipník nad Bečvou, které ve městě provozuje šatník.

Návrhy opatření:

K této cílové skupině nemá Mobilní tým žádné návrhy opatření. Ty by mohl popřípadě navrhnout podrobnější monitoring této CS.

5.1.2 Zadlužení

Této cílové skupině se věnuje Oblastní Charita Přerov – středisko Lipník nad Bečvou, dále v terénní formě Člověk v tísni, o. p. s. – kancelář Přerov a částečně i pracovníci/ce SOS Kompas Přerov.

V dluhové oblasti stále převládají pozůstatky „šmejdských praktik“, které umožňovala česká legislativa. Jedná se např. o sporné nebo neplatné rozhodčí doložky, extrémně vysoké sankční poplatky, poplatky advokátům apod. V současné době je již část těchto možností zákonem omezena nebo zakázána.

Podle mapy exekucí je v samotném Lipníku nad Bečvou 10,42 % obyvatel s exekucí, to je celkem 3 450 osob. Průměrný počet exekucí na jednoho zadluženého

⁹ Užíváme zde tuto laicky srozumitelnou kategorii. Více o možných kategorizacích – tj. dle vnímání veřejnosti (bezdomovectví zjevné, skryté, potenciální), dle doby trvání (méně než rok, do pěti let, více než pět let) či dle příčin (výsledek dlouhodobé životní trajektorie; krátká nepříznivá shoda okolností; na bázi zdravotní indispozice; bezdomovectví volbou) – viz Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020, 2013, s. 7–9)

je 4,8 exekucí. Tento počet ovšem nezahrnuje osoby, které sice mají problémy s dluhy, ale ještě nejsou v exekuci. Počet těchto osob není možné odhadovat.

Ve sledované lokalitě je pak ještě jedna obec, která má v porovnání s ostatními poměrně vysoké procento obyvatel s exekucí. Jedná se o Dolní Újezd s 10,25 %.

Při rozhovoru s respondenty z řad sociálního odboru a neziskových organizací zaznívalo, že vnímají potřebu rozšíření dluhového poradenství. Zároveň se ale tito respondenti obávali toho, že sami zadlužení by službu nevyužili. Domnívají se, že by to mohlo být kvůli rezignaci zadlužených na svůj stav, tzn. že zadlužení lidé si již zvykli mít jako příjem nezabavitelné minimum nebo sociální dávky a také že nevidí smysl v práci s dluhy, která je většinou dlouhodobá.

„Jim nemají co vzít, jim je to jedno.“

Z rozhovorů vyplynulo, že respondenti vnímají zadlužení jako velmi problematické u místní dospívající mládeže ze sociálně znevýhodněných rodin. Popisovali, že se u této skupiny „dluhy kupí na sebe“. Jedná se např. o dluhy za jízdy na černo, neplacení zdravotního pojištění, nezaplacení odpadů apod. Podle názoru MT je propad do dluhové pasti velkou měrou zapříčiněný zejména nemravnými podmínkami v dluhové problematice jako je např. přeprořádání dluhů, možnost vzniku a rozvíjení exekucí u nezletilých dětí, vysokých úroků, pokut apod.

Z monitoringu vyplynulo, že v Lipníku nad Bečvou chybí odborné dluhové poradenství. V lokalitě sice působí služby, které mohou poskytnout základní dluhové poradenství, pokud ale dlužník potřebuje „pokročilé“ poradenství jako je např. rada ohledně insolvence nebo neplatnosti rozhodčí doložky apod., musí se obrátit nejbližší na odborné dluhové poradenství v Přerově.

Návrhy opatření:

Zřízení dluhové poradny (s možností odborného dluhového poradenství)

Vzhledem k nedostupnému odbornému dluhovému poradenství by bylo vhodné posílit takto zaměřenou službu přímo v Lipníku n. B.

5.1.3 Riziková mládež

Sociální služby pro tuto cílovou skupinu v monitorované lokalitě poskytuje Charita Hranice středisko Lipník nad Bečvou se službou nízkoprahového zařízení pro děti a mládež (dále jako NZDM).

Do rizikového chování mládeže zahrnujeme konzumaci drog a s tím spojené závislostní chování včetně užívání alkoholu a gamblingu. Dále do něj zahrnujeme kriminalitu, vandalismus, politický extremismus, záškoláctví, šikanu a jiné násilí, rasismus, xenofobii, homofobii a sexuální rizikové chování.

V mapovaném území respondenti tuto CS spojují především s mladými Romy. V rozhovorech také popisovali, že „nejproblematičtější“ jsou děti ve věku mezi 12 a 15 lety. Popisovali, že s touto věkovou skupinou jsou spojované drobné krádeže a vandalismus. Další a podle respondentů závažnější témata pojící se s touto CS jsou užívání drog (marihuana, pervitin) a raná sexualita. Nově se také formuje rizikové chování s rozmachem internetu, který přináší závislost na sociálních sítích, kybernetickou šikanu a on-line hazard.

V Lipníku jsou služby pro rizikovou mládež dostupné, lipnické středisko Charity Hranice zde provozuje NZDM Fénix pro děti ve věkovém rozmezí 7–20 let. Zástupkyně zařízení uvedla, že klientelu, celkem 150 dětí, tvoří zejména Romové a „poloviční“ Romové (tedy děti ze smíšených párů). Kromě již uvedených problémových oblastí, které se s CS pojí, poukázala na nízkou motivaci ke vzdělávání. Kritický je dle jejích slov především moment ukončení ZŠ a případné pokračování v dalším studiu. Negativními faktory pro motivaci studovat jsou chudoba, minimální podpora pedagogů, obava z diskriminace, obava opustit známé „romské“ prostředí atp.

„Boj našich dětí (pozn. dětí navštěvujících NZDM) na SŠ je fakt boj. Je to jen pro silné povahy.“

Z monitoringu vyplynulo, že svébytnou skupinu v rizikovém prostředí v Lipníku tvoří mladistvé romské dívky. Ty jsou totiž podle názoru respondentek z NZDM (Fénix) velmi citově deprivované. Podle jejich názoru je tato deprivace způsobena vzorci jejich rodinného zázemí.¹⁰ Respondenti také mluvili o tom, že jsou údajně známy případy i sexuálního zneužívání a (prý jen krátkodobého) zlákáni do sexuálního businessu.

„K sexuálním zkušenostem přicházejí ve velmi raném věku, používají své tělo jako věc, pomůcku pro kluky, sexuální styk je pro ně pudová věc, které je třeba vyhovět, hodně se to pojí s fetem. Do osmnácti otěhotní. Ženská po osmnácti je u nich už stará.“

¹⁰ Citová deprivace a vzorce rizikového chování jsou jedním z důsledků sociálního vyloučení.

„Všechny jsou na facebooku, kde se tímto (pozn. sexuálními zkušenostmi a dovednostmi) chlubí.“

Podle respondentů se má jednat řádově o desítky takto citově deprivovaných dívek. O rizikovitosti postavení této skupiny nebylo jinými zdroji než z NZDM referováno a jeví se tak, že není v Lipníku širěji vnímána. Jedinou výjimkou jsou pracovníci místního azylového domu, kteří takovéto rizikové chování považují za typické pro valnou část mladistvých v rodinách jejich klientely.

Návrhy opatření:

Rozšíření nízkoprahových služeb pro rizikovou mládež

I přesto, že v Lipníku n. B. působí NZDM Fénix, doporučujeme navýšit kapacity pro práci s touto CS. Jako vhodné nám přijde zřídit především terénní formu práce s rizikovou mládeží. Ta se schází zejména v historickém centru města, na náměstí.

Organizace, které s touto CS pracují, by se pak také mohly více zaměřit na problematická témata, jako jsou užívání drog a závislost na internetu.

Podrobnější monitoring sexuálního rizikového chování

V této podkapitole jsme popisovali i rizikové sexuální chování některých mladistvých dívek. Nepodařilo se nám ale získat více informací o tomto relativně problematickém jevu. Doporučujeme tedy se tomuto tématu v lokalitě více věnovat a mimo jiné monitorovat, zda se tento jev rozšiřuje, nebo naopak mizí.

5.1.4 Rizikovní uživatelé návykových látek

Osoby z této cílové podskupiny se mohou obrátit na terénní pracovníky KAPPA-HELP.

Z dostupných informací nevyplývá, že by se situace v oblasti užívaných návykových látek nějak zásadně lišila od celorepublikových trendů. Dominantní je užívání legálních drog (alkohol, tabák). Přesto zejména v médiích se nejčastěji mluví o drogách nelegálních, i když řádově větší a závažnější je problém s drogami legálními. Týká se to i věkové skupiny mladistvých, kde vyvolávají velkou pozornost každoročně zveřejňované statistiky o zkušenosti s marihuanou.¹¹ Jiný, mediálně méně vděčný údaj ze stejných průzkumů, uvádí, že celoživotní zkušenost s tabákem má 66 % šestnáctiletých (16 % z nich kouří denně) a s alkoholem celých 96 % mladistvých – 41 % z nich se za poslední měsíc alespoň jednou opilo (Moravčík, 2016).

¹¹ Tj. fakt, že asi třetina šestnáctiletých ji alespoň jednou v životě zkusila.

Uživatelé nelegálních drog na Lipnicku mohou využívat službu Terénní programy KAPPA-HELP, z.s., z Přerova. Jde o nízkoprahovou sociální službu, jejímž cílem je snižování zdravotních, sociálních a právních rizik spojených s užíváním nealkoholových návykových látek. Pracovníci ale nejsou v kontaktu pouze s uživateli návykových látek, ale také s jejich blízkými a širším okolím. Na Lipnicko dojíždí jednou týdně, distribuují zde ve spolupráci s místními lékárnami harm-reduction¹² balíčky, se svými klienty se kromě výměny injekčního materiálu zabývají zakázkami, jako jsou dluhy nebo bydlení, ale také zprostředkováním léčby závislosti atp. Na Lipnicku pracovali v roce 2018 s 25 uživateli a 55 neuživateli¹³, dalších cca 30 klientů bylo navázaných prostřednictvím sekundárních výměn¹⁴.

Zástupkyně KAPPA-HELP, z.s., dále uvedla, že drogová scéna na Lipnicku je uzavřená a anonymní. Uzavřenost scény se ukazuje tím, že drogy jsou dostupné skoro výlučně jen těm, kteří jsou na drogové scéně známí, a dostupné jsou pouze v bytech či soukromých klubech. Naopak respondenti z řad místních obyvatel i zástupců institucí mluvili o tom, že drogy vnímají jako dostupné a poměrně běžné.

„Jo tráva a perník to je tady hodně, to je mezi lidma rozšířený.“

Zástupce Policie České republiky doplnil, že kriminalita spojená s drogami (řízení pod vlivem omamných látek, výroba a distribuce drog) se nevymyká průměru přerovského okresu.

Návrhy opatření:

Posílit terénní služby pro tuto CS

Služba, která je momentálně v ORP provozována, sice reaguje na potřeby CS, ne však v dostatečné míře. Zástupci KAPPA-HELP jsou v pravidelném kontaktu se skupinou potřebných osob, z kapacitních důvodů však není možná depistáž či dojíždění do jiných obcí. Potřebnost obojího však vnímají. Respondenti v rozhovorech stejně tak mluvili o tom, že by bylo vhodné zřídit či posílit „drogové

¹² „Jako „Harm Reduction“ (HR – obvykle se nepřekládá do češtiny) se označují přístupy snižování či minimalizace poškození drogami u osob, kteří v současnosti drogy užívají a nejsou motivováni k tomu, aby užívání zanechali. HR se snaží minimalizovat, omezit či zmírnit riziko život a zdraví ohrožujících infekce, které se šíří sdílením injekčního náčiní při nitrožilní aplikaci drog a nechráněným pohlavním stykem, jako je AIDS a hepatitidy B a C, riziko dalších tělesných komplikací, dlouhodobého působení vysokých dávek, předávkování, sociálního debaklu a ztráty lidské důstojnosti.“ Dostupné na <https://www.drogy-info.cz/publikace/glosar/?g=108> k datu 7. 3. 2019

¹³ Neuživatelé jsou myšleni rodina, blízcí, instituce a oslovená veřejnost.

¹⁴ Při sekundární výměně klient zajišťuje výměnu injekčního materiálu pro více uživatelů návykových látek. Většinou se jedná o osoby, které nejsou v kontaktu s žádnou službou zajišťující distribuci harm-reduction materiálu. Důvodem pro využívání sekundární výměny mohou být například obavy o anonymitu či nevyhovující dostupnost služeb.

služby“. Navrhujeme tedy provést podrobný monitoring potřebnosti služeb pro tuto CS, jak v Lipníku nad Bečvou, tak v okolních obcích. V této chvíli lze konstatovat, že současnou kapacitu terénní formy služby je třeba min. zdvojnásobit.

5.2 Osoby se zdravotním postižením

Celé této skupině se podle katalogu sociálních služeb Olomouckého kraje¹⁵ věnují tyto instituce a organizace:

Sociální služby Lipník nad Bečvou, TyfloCentrum Olomouc, o. p. s., Charita Hranice – pracoviště Lipník nad Bečvou, Středisko rané péče SPRP Olomouc, Jdeme Autistům Naproti z.s., Spolusetkávání Přerov, z.ú.

Do této cílové skupiny řadíme osoby s fyzickým, mentálním, smyslovým či kombinovaným postižením. Dále také seniory, kteří kvůli věku a zdravotnímu stavu již částečně nebo úplně nezvládají sebeobsluhu a naplňování dalších základních životních potřeb. V neposlední řadě jde i o jednotlivce po úrazech nebo nemocech a osoby mající problémy se zvládnutím péče o vlastní osobu. Počty lidí v této skupině se i kvůli demografické křivce neustále zvyšují.

5.2.1 Osoby s pohybovým nebo smyslovým handicapem

Lidé z této CS se mohou obrátit zejména na Sociální služby Lipník nad Bečvou a Charitu Hranice, která své služby poskytuje i v ORP Lipník n. B.

Vzhledem k velké šíři této monitorované skupiny je potřeba ji více rozdělit a popsat.

Nejprve se zaměříme na osoby s pohybovým nebo smyslovým handicapem, které MT chápe jako osoby s tělesným postižením, které má přímou souvislost s pohybovým postižením, a osoby se sluchovým, zrakovým nebo jiným smyslovým postižením.

Největšími poskytovateli sociálních služeb pro CS v mapovaném ORP jsou Sociální služby Lipník nad Bečvou a Charita Hranice. Obě organizace působí na území celého monitorovaného ORP.

Sociální služby města Lipník nabízí pestrou škálu služeb. Vlastní dva domy pro seniory, nabízí pečovatelskou službu zaměřenou na seniory a osoby s chronickým onemocněním, provozují klub Pohoda, který nabízí volnočasové aktivity pro seniory a také základní sociální poradenství.

Zástupci relevantních institucí vnímají velký nedostatek pobytových zařízení pro seniory, zdravotně postižené nebo lidi s Alzheimerovou chorobou, uvádějí, že pro osoby s touto nemocí je velmi těžké najít vhodné bydlení, tj. domov se zvláštním

¹⁵ Dostupnému na <https://kissos.kr-olomoucky.cz/katalog/vyhledavani.aspx> k datu 7. 3. 2019

režimem. Tento problém MT zaznamenal ve všech zatím monitorovaných lokalitách, nejenom v ORP Lipník nad Bečvou.

V roce 2018 zde ukončili svoji činnost dva poskytovatelé sociálních služeb, kteří se primárně zaměřovali na klienty se zdravotním postižením. Část klientů přebraly služby Osobní asistence, které v lokalitě působí, ale stále jsou v lokalitě nedostatečné služby pro mladší klienty se zdravotním postižením.

Návrhy opatření:

Posílení sociálních služeb pro CS Osob s pohybovým nebo smyslovým omezením

V ORP Lipník nad Bečvou sice existují služby pro tuto CS, ale jejich zaměření je převážně na seniory. MT při monitoringu zaznamenal chybějící služby zejména pro mladší, kteří mají nějakou formu zdravotního postižení. Pro bližší zjištění, jak tyto služby posílit, doporučujeme bližší monitoring této CS.

5.2.2 Osoby s mentálním postižením

Této cílové skupině se v lokalitě částečně věnují Sociální služby Lipník, Charita Hranice – pracoviště Lipník nad Bečvou a přeneseně i ZŠ a SŠ Osecká. Osoby z této CS pak mohou využívat denní stacionář Spolusetkávání z.s. v Přerově.

Další podskupinou jsou osoby s mentálním postižením, do které zahrnujeme i osoby s poruchou autistického spektra (dále PAS). Sociální a návazné služby pro tuto CS jsou jak v ORP Lipník nad Bečvou, tak ale i ve více místech Olomouckého kraje dostupné v omezené míře. I z tohoto důvodu se v této podkapitole věnujeme převážně popisu osob s PAS jak v Lipníku nad Bečvou, tak obecně v Olomouckém kraji.

Z rozhovorů se zástupci relevantních institucí vyplynulo, že zaznamenali vyšší nárůst osob, které trpí různými formami demence. Pečovatelská služba ale nemá dostatečné kapacity, aby službu nabídla celé šíři této CS, zejména pak nemá kapacity jak pro osoby s demencí, tak pro mladší klienty s postižením.

V ORP Lipník nad Bečvou převládá péče o mentálně postižené jedince v domácím prostředí. Podle respondentů se jedná zejména o péči rodičů s výpomocí dalších rodinných příslušníků. Prakticky jedinými poskytovateli služeb pro tuto CS jsou v daném místě Charita Hranice – pracoviště Lipník nad Bečvou a Sociální služby města Lipník nad Bečvou. Osoby s mentálním postižením mohou také navštěvovat denní stacionář Spolusetkávání v Přerově.

Stejně jako v jiných ORP ve chvíli, kdy již osoby pečující nejsou schopné se o osobu s mentálním postižením starat, je velmi obtížné nalézt volné místo v pobytové službě. Čekací lhůty na umístění se velmi liší podle konkrétní diagnózy klienta, ale mohou se pohybovat až v řádu několika let. Kvůli špatné dostupnosti pobytových služeb se osoby s mentálním postižením (nebo pečující osoby) snaží využívat alespoň domovy s pečovatelskou službou.

V Lipníku působí ZŠ a SŠ Osecká. Ta mimo jiné v rámci inkluze poskytuje vzdělávání i dětem s mentálním postižením a tyto děti se pak mohou i dále vyučít na SŠ. Respondenti ve spojitosti se vzděláváním této CS tematizovali, že chybí další možnost, kde by se mohli realizovat a třeba tak i trochu ulehčit osobám pečujícím. Jako návaznou službu tematizovali např. chráněná pracovní místa či stacionář.

„Je to svým způsobem i služba těm rodičům, (...) že ty děti mají prostor se někde potkávat, někde být, jsou tam osobní asistenti, lidi, kteří s něma umí pracovat, rodiče si můžou odpočinout.“

Město Lipník plánuje od 1. ledna 2020 otevřít denní stacionář, který by se zaměřoval na osoby s demencí a Alzheimerovou chorobou. Kapacita stacionáře by měla být pro šest osob, což by podle respondentů odpovídalo poptávce z celého ORP. Podle plánů by se mělo jednat o týdenní stacionář a podle slov respondentů by měl být „určitou formu odlehčovací služby přes týden“.

Poruchy autistického spektra

Mezi osoby s mentálním postižením se řadí i lidé s poruchami autistického spektra, které se celorepublikově stávají velkým tématem. V této části textu se jim tedy budeme samostatně věnovat.

V této části kapitoly popisujeme obecnou situaci této cílové podskupiny. Proto využíváme i informace získané z jiných ORP. Proto tato část textu může být velmi podobná nebo shodná s našimi dalšími zprávami z monitoringu.

Respondenti se při hloubkových rozhovorech shodovali, že počet případů PAS přibývá, to si vysvětlovali především lepší a propracovanější diagnostikou, nikoliv větším výskytem případů ve srovnání s minulostí. Porucha je sice zvýšeně medializovaná, situace se proti době před deseti patnácti lety zlepšila, navzdory tomu stále čelí nepochopení.

Přesto si hlavně rodinní příslušníci osob s PAS myslí, že aktuální institucionální přístup k této CS je krátkozraký a invalidizující – PAS jsou sice neléčitelné, vhodným působením je ale možné jejich projevy mírnit (včasným podchycením i poměrně výrazně). Investice do osobní asistence se později vrátí v podobě vyšší soběstačnosti i kvality života jak dané osoby, tak pečujících osob. Příklady dobré praxe z ciziny ukazují, že lidé s PAS jsou schopni v rámci chráněného bydlení a chráněného zaměstnání (např. chráněné farmy v Irsku) žít kvalitní život i v okamžiku, kdy se o ně jejich rodiče již nedokážou postarat. Přitom právě pro osoby pečující je fakt, že se o jejich blízké s PAS nebudou moci v budoucnu postarat, zdrojem silného stresu a obav z budoucna.

Souvisejícím palčivým problémem je otázka statusu pečující osoby. Ačkoliv jde o náročnou péči, která stát vyjde levněji než umístění do ústavu, pečující osoby nemají žádný zvláštní status, nemají nárok na dovolenou, na nemocenskou.

Zároveň se zásadně nedostává odlehčovacích pobytových služeb pro tuto CS. Pro celý Olomoucký kraj jsou dostupné odlehčovací služby v Šumperku, které mají celkem čtyři lůžka. Obě organizace, které v Šumperku tuto službu poskytují, uvádí, že jejich kapacita je neustále naplněná. Obsazenost těchto lůžek je taková, že je třeba volat alespoň tři měsíce předem, aby ji bylo možné využít.

Situace v Lipníku nad Bečvou odpovídá stavu v Olomouckém kraji, lidé s PAS se mohou obracet na olomouckou organizaci Jdeme Autistům Naproti z. s., avšak možnosti sociálních, zdravotních či vzdělávacích služeb přímo v lokalitě chybí.

Návrhy opatření:

Zpracovat koncepci sociálních a návazných služeb pro tuto CS

Pro určité diagnózy je plánován od roku 2020 v Lipníku nad Bečvou denní stacionář. Jeho nastavení však neodpovídá celé šíři této cílové skupiny. Mobilní tým se domnívá, že chybí více služeb (ať sociálních nebo návazných) např. pro osoby s poruchou autistického spektra. Tato nedostatečnost služeb pak působí negativně i na osoby pečující. Pro přesnější návrh koncepce pro tyto osoby je potřebný podrobnější monitoring.

5.3 Osoby s chronickým duševním onemocněním a osoby v krizi

Celé této skupině se podle katalogu sociálních služeb Olomouckého kraje¹⁶ věnují tyto instituce a organizace:

Duševní zdraví, o.p.s. a Psychosociální centrum Přerov.

Situace osob s chronickým duševním onemocněním se v poslední době v celé České republice mění. Vliv na tyto změny mají jak nové postupy v zahraničí, tak i reforma psychiatrické péče, která aktuálně v ČR probíhá.

V Lipníku nad Bečvou pro tuto CS působí Psychosociální centrum Přerov, konkrétně zde funguje služba Centra duševního zdraví (dále jen CDZ). Ta propojila psychiatrické (tedy zdravotní) a sociální služby. V CDZ proto pracují sociální pracovníci i zdravotní sestry, které spolu mohou vyjíždět „do terénu“, nově s nimi může vyjíždět i psychiatr. Oslovené instituce působící v Lipníku nad Bečvou si CDZ pochvalují jako dobrou a potřebnou službu.

Dále v ORP působí psychiatrie pro dospělé a jejich nabídka služeb¹⁷ je podle respondentů dostačující, zcela ale absentuje dětská psychiatrie. Tyto služby jsou nejbližší v Přerově. Podle názorů respondentů ale chybí psychologické služby jak pro dospělé, tak pro děti. Dále chybí rodinné poradenství, proto musí rodiny s dětmi dojíždět do Přerova do Centra pro rodinu s dětmi poradny Přerov.

¹⁶ Dostupnému na <https://kissos.kr-olomoucky.cz/katalog/vyhledavani.aspx> k datu 7. 3. 2019

¹⁷ Ordinují v Lipníku nad Bečvou vždy v pondělí a středu.

Návrhy opatření:

K této cílové skupině nemá Mobilní tým žádné návrhy opatření. Ty by mohl popřípadě navrhnout podrobnější monitoring této CS.

5.4 Cizinci

Cílové skupině se podle katalogu sociálních služeb Olomouckého kraje¹⁸ nevěnuje žádná organizace či instituce. Cizinci se tak mohou obracet na pracovníky „celokrajských“ organizací jako jsou Centrum pro integraci cizinců Olomouc a organizaci SOZE, z. s.

V celém Olomouckém kraji je podle dat ke konci roku 2018 z Českého statistického úřadu 12 341 cizinců, v okrese Přerov, pod který Lipník nad Bečvou spadá, je cizinců 2 370. Přesná čísla za dané ORP se nám nepodařilo zjistit. Podle respondentů jde převážně o osoby ze Slovenska, Ukrajiny či Rumunska, které jsou zaměstnanci místních továren. Obývají převážně místní ubytovny či v menších skupinkách samostatné byty.

Na CS jsme se průběžně dotazovali, neidentifikovali jsme ale žádné závažné problémy či specifické potřeby. Podle názorů respondentů cizineckou problematiku reprezentují bezproblémoví, firmami cenění zaměstnanci, se kterými nejsou žádné závažné problémy.

Návrhy opatření:

K této cílové skupině nemá Mobilní tým žádné návrhy opatření. Ty by mohl popřípadě navrhnout podrobnější monitoring této CS.

¹⁸ Dostupnému na <https://kissos.kr-olomoucky.cz/katalog/vyhledavani.aspx> k datu 7. 3. 2019

Shrnutí

Zpráva z monitoringu města a ORP Lipník nad Bečvou se věnuje zejména samotnému městu Lipník nad Bečvou. V ostatních obcích Mobilní tým nezaznamenal větší výskyt monitorovaných cílových skupin (dále CS). Sběr dat byl zaměřen na čtyři cílové skupiny – Osoby v obtížné životní (sociální) situaci¹⁹, Osoby se zdravotním postižením²⁰, Osoby s chronickým duševním onemocněním a osoby v krizi a Cizinci.

Kapitola Bydlení nejprve popisuje celorepublikový trend, který se projevuje i v Lipníku nad Bečvou, jedná se o nedostatek finančně dostupného bydlení. Ve městě již sice nejsou dvě sociálně vyloučené lokality, které v minulosti koncentrovaly Osoby v obtížné životní (sociální) situaci, místo toho se zde ale rozvinula bytová lichva. To lze demonstrovat na příkladu bytu 2 + 1 ve špatném technickém stavu, který majitel (bytový lichvář) pronajímá za 14 000 Kč měsíčně nájemného, ke kterému si za energie účtuje další 3 000 Kč. Rada města zvažuje, že kvůli nárůstu bytové lichvy zavede opatření obecné povahy.

Druhá tematická kapitola, Zaměstnanost, shrnuje, že v ORP Lipník míra nezaměstnanosti odpovídá průměru Olomouckého kraje, tzn. 3,9 %. Ta navíc podle statistik i názoru respondentů neustále klesá. Respondenti si tento příznivý stav vysvětlují tím, že ve městě je průmyslová zóna i napojení na železnici a dálnici.

V další kapitole se věnujeme popisu námi monitorovaných cílových skupin (dále jako CS). Popisujeme jak dostupnost sociálních služeb, tak problémy, na které osoby z těchto CS naráží. U některých cílových skupin se snažíme o širší přiblížení jejich života a důvodů, které vedly ke vzniku jejich nepříznivé životní situace.

Za pozornost stojí podskupina cílové skupiny Osoby v obtížné životní (sociální) situaci – Zadlužení. V Lipníku nad Bečvou a v Dolním Újezdu je více než 10 % obyvatelů v exekuci. Respondenti také upozorňovali na zadlužování mladistvých, které je velmi rizikové. Na zadlužení této CS se totiž podílí i jejich zákonní zástupci, pokud za ně např. neplatí odpad apod. V ORP Lipník také chybí odborné dluhové poradenství, které by zájemcům mohlo pomoci s insolvenční nebo napadnutím neplatných rozhodčích doložek.

Respondenti také poukazovali na problémové jevy u Rizikové mládeže. Podle nich se u této CS vyskytuje experimentování s drogami (marihuana a pervitin), rizikové sexuální chování a nízká motivace pro studium po ukončení povinné školní docházky.

¹⁹ Dříve název pro osoby sociálně vyloučené.

²⁰ Do této CS zahrnujeme i osoby s mentálním postižením a poruchou autistického spektra.

Další cílovou skupinou, kterou stojí za to zde zmínit, jsou Osoby se zdravotním postižením. Respondenti mluvili zejména o chybějících kapacitách pobytových služeb pro tuto CS – konkrétně pro seniory, Osoby s pohybovým nebo smyslovým postižením nebo pro osoby s Alzheimerovou chorobou.

Z monitoringu vyplynulo několik významných témat k řešení. Návrhy opatření jsou popsány jak v kapitole Bydlení, tak u jednotlivých cílových skupin. Jako zásadní návrhy opatření vnímáme:

- Aktivní práce s městským bytovým fondem, komunikace s „bytovými lichváři“
- Zřízení dluhové poradny (s možností odborného dluhového poradenství)
- Podrobnější monitoring sexuálního rizikového chování

Literatura

GAC, spol. s r. o. *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR*. Praha, 2015.

https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske.../VI_zprava_kraje_1.doc

Hajská M. Poduška O. Práce na černo jako adaptace na sociální vyloučení. In Hirt, T., & Jakoubek, M. (Ed.). *Romové v osidlech sociálního vyloučení*. 2006

Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020. (2013). Ministerstvo práce a sociálních věcí. Získáno z: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/16893/bezdomovectvi.pdf>

Miovský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J., & Novák, P. (Eds.). (2010). *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Tišnov: Sdružení SCAN.

Moravčík, V. (Ed.). (2016). *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách*, 2015.

Situační analýza – ORP Lipník nad Bečvou, SocioFactor s. r. o., 2011

Strategie území správního obvodu ORP Lipník nad Bečvou v oblasti předškolní výchovy a základního školství, sociálních služeb, odpadového hospodářství a podpory zaměstnanosti a podnikání. Dokument je zpracován na období 2015 až 2024, online dostupné na: http://www.smocr.cz/obcesobe-docs/Lipn%C3%ADk%20nad%20Be%C4%8Dvou/SD_Lipn%C3%ADk%20nad%20Be%C4%8Dvou.pdf

Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb a služeb navazujících na Lipensku pro roky 2017–2019